

AZ 1960-70-ES ÉVEK

– Az új füzéri tájházban –

SÁRI ZSOLT

„Füzéren létrehozni egy második tájházat nemcsak szakmai kihívás volt. Megtiszteltetés, hogy kollégámmal és barátommal dr. Cseri Miklóssal a Skanzen főigazgatójával, aki az eső tájházat berendezte együtt dolgozhattam az új tájház anyagán. A legnagyobb öröm azonban az volt, hogy több füzéri emberrel megismerkedhettem, hogy velük együtt rendezhettem meg a kiállítást, hiszen ez az Ő történetük, az Ő életük volt, n csak kívülállóként próbáltam kiállítássá formálni mindazt, amit Ők átéltek, megélték. Így lettem egy picit időse füzéri, magyar, szlovák, ruszin vagy éppen cigány; református, görög és római katolikus, és zsidó is. Egy kis falu gazdag, változatos kultúrája öltött testet tárgyokban, képekben, történetekben.”

Dr. Sári Zsolt Móra-, Jankó- és Pulszky-díjas muzeológus, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum általános főigazgató-helyettese

Merész gondolat egy Önkormányzat részéről a már meglévő tájháza mellé egy újabbat is megnyitni. Különösen akkor, ha nem egy klasszikus tájházat 19. századi, vagy kora 20. századi lakáskultúrát akarnak bemutatni, hanem a Kádár korszak helyi életmódját. Ezért is volt újszerű a füzéri gondolat, hogy a már meglévő tájház mellett legyen egy új, amely az 1970-es éveket bemutatja nemcsak enteriőrökkel, hanem interaktív tartalmakkal is.

A tájház épülete feltehetően a 19-20. század fordulóján épült. A hagyományos háromsztatú lakóházhoz kettős istálló-kamra kapcsolódik. Az épületet kontyolt nyeregtető fedti, az istálló ajtó felett szénpadlásajtóval. A padlásfeljáró az istállóból indult.

A bejárati ajtó mögött eredetileg osztatlan szabadkéményes konyha állt, ezt osztották előszobára, konyhára és fürdőszobára. A felújítás során az első és a hátsó szoba is hajópadló borítást kapott, míg a konyhában és az előszobában a most is látható cementes járólappal maradt meg.

A második világháború után radikális változások történtek a magyar falvak életében, a falusi társadalom soha nem látott változásokon ment keresztül. Füzéren is lejátszódtak ezek a folyamatok. Még is fontos, hogy egy-egy település, egy-egy közösség és a közösségen belül az egyes családok életén keresztül ismerjük meg az elmúlt évtizedek történetét, a mindennapok történelmét.

A 20. század második fele a modernizáció korszaka. Hűtőszekrény, televízió, porszívó, villanyvilágítás, vasaló vagy hajszárító. Mindenhez áram kell.

„Háború után nagyon- nagyon nehéz volt, mert nem volt se villany, se víz se rádió, se tv, semmi nem volt.”

A falvak modernizációja az infrastruktúra fejlődésével kapcsolható össze. Az úthálózat fejlesztése, a vezetékes víz megjelenése, a csatornázás, a gázosítás mind-mind fontos momentum volt egy-egy kistelepülés életében. Azonban az egyik legjelentősebb és radikális modernizációt az elektromos áram megjelenése hozta el. Magyarországon több évtizednek kellett eltelni, mire a negyvenes évek elejétől eljutottunk a csaknem teljes elektrifikációig.

Füzéren nagyon későn, az ezerkilencszázhatvanas évek elején vezették be az elektromos áramot. Ekkor sem volt minden problémától mentes a folyamat, ahogy erre a korszak tanácsülési jegyzőkönyvei is rámutatnak. Gyakran az okozott problémát, hogy a villanyoszlopok elhelyezésével gyümölcsfákat kellett kivágni.

A falu vezetése szerette volna megünnepelni, hogy hosszú évek munkája után végre Füzéren is villanyfény segíti a mindennapokat. Az 1961. augusztus 3-i VB ülés jegyzőkönyvében olvashatjuk a következő mondatokat:

„A VB elnöke ismerteti, hogy a községünkben 13-án lesz a fényünnepély pártunk és kormányunk Füzér községhez is eljuttatja a villany fényt ennek a megünnepelését fogjuk tartani. A VB tagságnak az a véleménye hogy személyenként szedjen össze a VB vezetősége 6 Ft-ot és abból kell egy kis vendéglést szervezni.”

A tájház kialakításakor fontos szempont volt, hogy bemutassuk a paraszti életforma felbomlását, a modernizálódó falu mindennapjait. Az első szobában a fiatalok modern bútorai jellenek meg a televízióval. A szekrényen ott állak a közeli Hollóházi Porcelángyár termékei, hiszen nagyon sok füzérinek adott biztos megélhetést a nagymúltú gyár.

A konyhában a ma már klasszikusnak számító konyhaszekrény mellett már ott a hűtőszekrény is. A jól ismert, bolti termékek (Szerencsi csoki, Borsodi sör, zacskós tej) mellett a füzéri konyhakultúra jellegzetes elemei (szilvalekvár, mákos bobájka, páránfőtt és édestúró) is megjelennek.

Füzéren is általános volt, hogy több generáció élt együtt. Kiállításunk ennek is emléket állít, hiszen míg az első szobában a fiatal házaspár, a hátsó szobában a nagymama bútorai jelennek meg. Így meséltek a régi szobáról: „Volt két szekrény, azt édesapám csinálta, és volt két ágy. Itt volt a két ágy a sarokban. Asztal a ház közepén volt, itt. Egy karos láda volt ottan. Egy karos láda volt, itt az asztal, és akkor székek körül. Meg egy szép sublót, azon voltak bögrék, amiket vásárban vettünk, meg oda került a rádió is.”

Az interaktív fotóalbum segítségével megismerkedhetnek Füzér 20. századi történelmével, az itt élő emberek életével. A két tájház közötti csűrben mutatjuk be a füzéri emberek gazdálkodásának átalakulását, az egyéni gazdaságok megszüntetését és a termelősövetkezet létrehozását. A füzéri emberek megélhetését évszázadokon át az egymással szoros kapcsolatban álló, egymást kiegészítő földművelés, állattartás és az erdő biztosította.

A Hegyközben Füzéren tartották a legtöbb ökröt: 1895-ben 98, 1935-ben 22. A két időpont között megnőtt az igáslovak száma: 28-ról 84-re. De 1895-ben még 42 igázott lovat is összeírtak. A szarvasmarha tartás volt a legjelentősebb, 1895-ben 408, 1935-ben 449m 1951-ben 393, 1960-ban 389, 1969-ben pedig 243 tehenet írtak össze a faluban. A 19. században még a magyar szürke és a hegyvidéki mokány volt a legjellemzőbb, az 1930-as évekre viszont megtörtént a fajtaváltás és a piros-tarka és a borzderes (intenzív fajták) kerültek túlsúlyba. Ezzel párhuzamosan a tartásmódban is változások történtek, az istállózó állattartás vette át a helyét az extenzív tartástól, ami azt jelentette, hogy a gulyát nem hajtották haza minden nap, hanem a falutól távolabbi legelőkön tartották éjjel-nappal.

A hagyományos paraszti gazdálkodás végét a kötelezően végrehajtott, szovjet típusú szövetkezetesítés jelentette Magyarországon. Így volt ez Füzéren is, 1960-ban létrehozták a Rákóczi Termelősövetkezetet, és ezzel megszűnt a hagyományos, családi gazdálkodás korábbi lehetősége.

A téeszekbe való belépés önkéntesnek mondott rendjét a kommunista hatalom különböző módszerekkel erősítette. Persze a Kádár János névvel fémjelzett szövetkezetesítés nem volt előképek nélküli, hiszen az ötvenes években megkezdték a magyar parasztság hagyományos kereteinek felszámolását. Óriási adóterhekkel, a beszolgáltatási rendszerrel, a mentális és fizikai üldözéssel lehetetlenítették el nemcsak a nagygazdák életét, de a paraszti társadalom valamennyi rétegét.

„Mindent be kellett szolgáltatni. Kinek mennyi volt a földje. Azután kiszámolták a tojást is. Néha el kellett vinni az utolsó tojást is, meg zsírt is, meg mindent a beadásba, mert akkor jöttek foglalni, hogyha... volt egy adószedő nő ... oda kellett beszolgáltatni. Oda kellett vinni nekünk. Oda hordtuk minden este a tejet. Minden hónapban ki volt adva, hogy mennyi tojást kellett leadni. Volt, nem volt, le kellett adni. Ha nem volt, akkor ki kellett fizetni. Vagy foglaltak valamit, vagy kifizettük. Hát, úgy jöttek nálunk, emlékszek is, hogy a bornyút el akarták vinni. Elvitték a bornyút, vagy a hízót. Aki nem fizette ki. De hát mindenki igyekezett a beszolgáltatást [teljesíteni]... Vagy elvitték a börtönbe. Ez szörnyű dolog volt. Emlékszek rá, hogy az utolsó [is] oda kellett adni a beszolgáltatásba.

Utána jött a szövetkezetesítés:

Még meg is vertek valakit, mert jöttek a házhoz négyen-ötven és körülfogtak. Először nem írta alá édesapám. Akkor adtak, kimérték nekünk földet, de olyan haszonvehetetlen földet adtak, és akkor abba is kukoricát ültettünk. Megműveltük, szép volt. És akkor beleengedtek disznókat, hogy törjék össze. Nem lehetett boldogulni.”